

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΡΤΙΝΟΥ

'Επισκόπου Γόρτυνος

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΑΥΤΗΣ

(Συνέχειαν ἰδὲ 8ον φύλλον)

Καὶ πρῶτον κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀποστολικούς χρόνους ἅμα τῇ συστάσει τῆς ἐκκλησίας, ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, ἥς τὸ κέντρον ἀπετέλει ἡ θεία Εὐχαριστία, ἐμέλποντο ὕμνοι ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ, ἡ καὶ ἄλλαι ᾠδαὶ ἐκ τῆς Π. καὶ Ν. Διαθήκης· ἀό λόγος τοῦ Χριστοῦ γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Κολοσσαίους κεφ. 3. 16 ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ, διδάσκοντες καὶ νοθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ. Πρὸς δὲ τοὺς Ἑφραίμους. . . ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν Πνεύματι λαλοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ε', 19. Πρὸς Κορινθίους ἐν τῇ Α'. Ἐπιστ. 14, 26 γράφει «ὅταν συνέρχῃσθε ἕκαστος ὑμῶν, ψαλμὸν ἔχει, διδασχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω.» Ἐκ τῶν εἰρημένων καταφαίνεται ὅτι ἡ ψαλμωδία ἕκτοτε ἦν ἀχώριστος ἀπὸ τῆς λειτουργίας. Ἀλλὰ τίμη τροπῶν ἐξετελεῖτο; Ἐξήρχε μὲν τῆς ὕμνωδίας εἰς, εἶποντο δὲ καὶ συνεπήχον οἱ ἄλλοι, ὅπερ ἐλέγετο ὑποψάλλειν καὶ ὑπακούειν. «Ἐξήρχον δὲ, λέγει ὁ ἱστορικός Σωζόμενος, τῶν ψαλμῶν τοῖς ἄλλοις οἱ τούτους ἀκαιοῦντες καὶ ζυνεπήγει τὸ πλῆθος ἐν συμφωνίᾳ» 5, 19. Οἱ ἀκαιοῦντες δὲ οὗτοι ἦσαν οἱ ἀναγνώσται καὶ ψάλται. Ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. Ἐκκλησ. Ἱεραρχ. 3 λέγει ὁ Ἱεράρχης ἀπάρχεται τῆς ἱερασίας τῶν ψαλμῶν μελωδίας, συμφωδούσης αὐτῷ τὴν ψαλμικὴν ἱερολογικὴν ἀπάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακοσμήσεως. Ἐπι σαφεστερα εἶνε ἡ μαρτυρία τῶν ἀποστολικῶν διαταγῶν λέγουσα. «Ἐτερός τις τοὺς τοῦ Δαβίδ ψαλλέτω ὕμνους, καὶ τὰ ἀκροστίχια ὑποψάλλετω.» Τὰ ἀκροστίχια ἐψάλλοντο ὡς ψάλλονται σήμερον κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Σαββάτου λειτουργίαν τὰ ἀκροστίχια «Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε» ἡ καὶ τὰ τοῦ πολυελέου «ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ» ὡς μαρτυρεῖ ὁ Μ. Ἀθανάσιος «καθεστῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου προέστρεπον τὸν μὲν διάκονον ἀναγινώσκειν ψαλμὸν τοὺς δὲ λαοὺς ὑπακούειν.» Ὁ δὲ σύγχρονος τῶν ἀποστόλων Θεοφόρος Ἰγνάντιος, κατὰ μὲν τὸν ἱστορικὸν Σωκράτην 2, 8 παρελάβων τὴν ἀντίφωνον ὕμνωδίαν (τὰ ἀντίφωνα) ἐξ ἀγγελικῆς ὀπτασίας, παρέδωκε ταύτην εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἥτις καὶ μέχρι σήμερον σώζεται. «Ἰγνάντιος ὀπτασίαν ἰ-

δὼν ἀγγέλων διὰ τῶν ἀντιφώνων ὕμνων τὴν ἀγ. Τριάδα ὕμνούντων, καὶ τὸν τρόπον τοῦ ὄραματος τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν». Ὅθεν καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἡ παράδοσις αὕτη διεδόθη. Διὰ δὲ τὴν εὐκοσμίαν διηροῦντο πολλάκις εἰς δύο χοροὺς καὶ ἀντιφώνως ἔψαλλον, ἀλλὰ πάντοτε ἐνός προεξάρχοντος. Ὅθεν ὁ Ἱεροσολύμων Κύριλλος ὁ κατὰ τὸ 340 μ. Χ. ἀρχάσκας ἐν τῇ Ε' μεταγωγικῇ Κιτηχίῃσει, λέγει, ὅτι ἐν καιρῷ τῆς θείας εὐχαριστήσεως, ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξεφώνει τὰ «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» ὁ ψάλτης μετὰ μέλους θεοῦ ἔψαλλε κατακτυκτικῶς τὸ «γεύσασθε καὶ ἴδετε». «Μετὰ δὲ ταῦτα ἀκούετε τοῦ ψάλλοντος μετὰ μέλους θεοῦ γεύσασθε καὶ ἴδετε». (Ἐπειτα συνέχεια).

Θεομύθια παρακαλοῦνται οἱ ἀξιότιμοι κ. κ. Συνδρομηταὶ τῆς «Φόρμιγγος», ὅπως εὐαρεστοῦμενοι ἀποσιεῖσιν ἡμῖν τὴν εὐτελεῖ πλὴν λίαν πολυτιμοτάτην διὰ τὴν τακτικὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος μας συνδρομὴν των.

ΠΕΡΙ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΑΥΤΗΣ

ὑπὸ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ

καθηγητοῦ τῆς Ἑλλ. φιλολογίας καὶ τῆς μουσικῆς.

«Αἰτία, ἥς ἔνεκα τὰ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἱεράματα ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς, ὡς προσήκει, οὐκ ἐξαγγέλλονται».

(Συνέχειαν ἰδὲ ἐν τῷ προηγούμενῳ φύλλῳ).

Ὅς δὲ περὶ πάντα τὰ τοῦ ἔθνους ἡμῶν γνωρίσματα φιλοτιμῶς ἐμεριμνησαν καὶ τὴν τήρησιν καὶ διάδοσιν αὐτῶν αἱ κατὰ κληροῦς κυβερνήσεις περὶ πλείστου ἐποιήσαντο συστάσει κατὰ κλίμακα ἀνιούσαν διαφόρων βαθμίδων σχολῶν, αἷς ἡ τε καθόλου ἐθνικὴ ἡμῶν φιλολογία τὴν προσήκουσαν διάδοσιν ἔσχε καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστήμαι καὶ τέχναι κοινὰ ἐγένοντο, οὕτω καὶ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, τὴν κοινὴν καὶ ἐν χρήσει ἐν τῷ ἔθνει οὖσαν εἰς τὴν ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς ἔκφρασιν τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐγνωμοσύνης, πρωτίστα πάντων μεριμνήσαι ὄφειλον, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐθνικόν τε ἡ μουσικὴ γνωρίσμα ἐστὶ καὶ ἀναπόσπαστος τῆς τοῦ θεοῦ ἐξωτερικῆς λατρείας, ἐφ' ᾧ περ ἡ τε πολιτεία καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ πολλαχῶς ἀσύγνωστοί εἰσιν, ἰδίᾳ δ' ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ἥτις οὐδὲ λως εἰς τὴν μουσικὴν τὸν νοῦν προτέσχε καὶ περ πρὸς τοῦτο καθήκον ἔχουσα.

Ἀληθὲς δὲ ἐστίν, ὅτι ἀπ' οὗ χρόνου αἱ ἱερὰ σκολαὶ συνέστησαν κατὰ τὴν συντάξιν τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μᾶθημα εἰς διδασκαλίαν ἀ-

νεγράφετο, ὅπερ καὶ κανονικῶς ἐκάστοτε ἐγγίνετο, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐκ τούτου ὠφέλειαν τοῖς μαθηταῖς προσεγίνετο, τὸ μὲν διότι περὶ τὰ οὐσιώδη οὗτοι καὶ κύρια μᾶθηματα περισπώμενοι, ὧν ἡ σπουδὴ καὶ μελέτη πολλοῦ χρόνου ἔχρηξεν, τοῦ δὲ τὴν σπουδὴν τοῦ μουσικοῦ μᾶθηματος προσήκοντος χρόνου ἐστεροῦντο, καὶ δὴ ἐλαχίστη αὐτοῖς ἡ ὠφέλεια ἦν· τὸ δὲ διότι οἱ τὸ μᾶθημα τοῦτο διδάσκοντες τοῦ γλίσχρου τῆς ἀμοιβῆς ἔνεκα ἐκ τῶν χυδῶν μουσικῶν λαμβανόμενοι καὶ δὴ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκάστοτε κρατούσης πολιτικῆς ἰστορίας ἐλαχίστα ἢ οὐδὲν κατάλληλοι ἦσαν πρὸς διδασκαλίαν μᾶθηματος, κλάδου τῆς καθόλου ἐθνικῆς ἡμῶν φιλολογίας ὄντος, καὶ οὐδαμῶς ὠφέλου, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνυπολογίστου βλάβης πρόξενον ἐγίνοντο. Αἰτία δὲ, ἥς ἔνεκα διδάσκοντες οὗτοι ἐβλαπτον μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ὠφελεῖν, αὐτοῦ τοῦ μᾶθηματος ἡ φύσις ἐστίν, ὡς εἶπον· διότι, φιλολογικὸν ὄν, περὶ τὴν τῶν καθ' ἕκαστα ἐρμηνείαν παρεμβάλλει δυσχερείας μεγάλας, ἥς μόνον ὁ πνευματικῶς ἀνεπτυγμένος ἐκποδῶν ποιῆσαι δύναται, ἰδίᾳ δὲ ὁ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐσπουδαχώς, ἐν ἧ περι τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ποιήσεως, περὶ μέλους καὶ ἁρμονικῆς τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ περὶ μετρικῆς καὶ ρυθμικῆς αὐτῶν λόγος γίνεταί, ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν ὁποίων διδασκαλία μουσικῆς ἀδύνατον γενέσθαι.

Τοῖς περὶ τῶν ἱερὰτικῶν δὲ σχολῶν εἰρημένους ἡμῖν ἀρκοῦμενοι φέρε εἴπωμεν τανῶν τινὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων δημοσίων σχολῶν, ἐν αἷς ἡ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ διδάσκεται, ἐν' οὗτω τίνᾳ ἐξ ὧν εἶδει γενέσθαι οὐκ ἐγένοντο γινώμεν καὶ ἐκ τίνων αἰτίων, καὶ τὴν πρὸς Θεοραπίαν τοῦ κακοῦ γνώμην ἡμῶν συμπεραίνόμενοι ἐπαγαγεσθαι δυνήθωμεν.

Ὅτε ἤδη μετὰ πάροδον πολλῶν ἀπὸ τῆς καταργήσεως τοῦ παλαιοῦ διδασκαλείου ἐτῶν τὰ νέα νόμῳ συνέστησαν διδασκαλεῖα πρὸς μόρφωσιν τῆς δημοτικῆς παιδείας διδασκαλῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις, τοῖς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀρισθεῖσι μᾶθημασι, καὶ τὴν μουσικὴν ὁμοίως πάνυ ὁ νομοθέτης ἐγνω διδάσκεισθαι, ἱεράν τε καὶ κοσμηκὴν, ὡς μορφωτικὸν τοῦ ἔθνους οὖσαν μᾶθημα. Περὶ ταύτης δὲ ὁ μὲν ὑπάτος τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος Πλάτων ἐν τῷ Δωρίδι, διαλέκτῳ συγγεγραμμένῳ αὐτῷ διαλόγῳ Τριταῖο Λοκροῦ, τῷ περὶ ψυχᾶς κόσμῳ καὶ φύσεως πραγματευομένῳ τῷ λόγῳ φιλοσοφικῶς διαπορῶν φησι· «Μωσικὰ δὲ καὶ ἄ τὰύτας ἀγεμῶν φιλοσοφία ἐπὶ τῇ τῆς ψυχᾶς ἐπανορθώσει ταχθεῖσαι ὑπὸ θεῶν τε καὶ νόμων ἐδίδουσι καὶ πείθουσι, τὸ δὲ καὶ ποταναγάξουσι τὸ ἄλογον τῷ λογισμῷ πείθεσθαι, τῷ δ' ἄλόγῳ θυμὸν πρῶτον εἶμεν, ἐπιθυμίαν δὲ ἐν ἀρεμῇσει, ὡς μὴ δίχα λόγῳ κινέεσθαι, μηδὲ

μὰν ἀρεμίζεν τῷ νό ἑκκαλομένῳ ἢ ποτὶ ἔργα ἢ ποτὶ ἀπολαύσιος. (Πλάτ. ἐν Τιμαίῳ Λοκρ., κεφ. ιζ'). Ὁ δ' ἐκ Σταγείρων μαθητῆς αὐτοῦ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης περὶ τῶν διάφορα ἐπιτηδεύματα, τὰ τῆ διαπλάσει τοῦ ἡθους τοῦ ἀνθρώπου προσήκοντα ἐν τοῖς πολιτικοῖς αὐτοῦ φιλοσοφῶν καὶ τὴν μουσικὴν διὰ μακρῶν τῶν λόγῳ διαπορῶν φησιν, ὅτι ἡ παύτης γε σπουδὴ τέλος ἔχει τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἰσθῆναι πρὸς ἀρετὴν τὴν τελειν τὴν μουσικὴν, ὡς δυναμένην καθάπερ ἢ γυμναστικὴ τὸ σῶμα οὖν αὐτὴν παρασκευάζει, καὶ τὴν μουσικὴν τὸ ἦθος ποῖον τι ποιεῖν ἐδίδουσαν δύνασθαι χαίρειν ὀρθῶς. Ἡ πρὸς διαγωγὴν τὴν συμβάλλεται καὶ πρὸς φρόνησιν. (Ἀριστοτέλ. ἐν πολιτ. βιβλ. Ε' κεφ. ε'). Ἐπι δ' ὁ αὐτὸς ἀλλοθῶ φησιν ἔσθι δὲ μέταρα σχεδὸν, ἢ παιδεύειν εἰδῶσαι, γράμματα καὶ γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν καὶ τέταρτον ἔσθι τὴν γραμμικὴν ὡς χρησίμους πρὸς τὸν βίον οὖσας καὶ πολυχρήστους, τὴν δὲ γυμναστικὴν ὡς συντινέουσαν πρὸς ἀνδρείαν τὴν δὲ μουσικὴν ἡδὴ διαπορήσειεν ἂν τις. Νῦν μὲν γὰρ ὡς ἡδονῆς χάρον μετέχουσιν αὐτῆς οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς ἔτασαν ἐν παιδείᾳ διὰ τὸ τὴν φρόνησιν αὐτὴν ζητεῖν, ὅπερ πολλὰς εἰρήνην, μὴ μόνον ἀσφαλεῖν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ σχολάζειν δύνασθαι καλῶς. (Ἀριστοτέλ. ἐν πολιτ. βιβλ. Ε' κεφ. γ'). Παρὰ δὲ τῶν ἀρμονίων ἢ σπουδῆ τῆ τῶν παιδικῶν ἡλικίᾳ πρὸς ἀρετὴν οὐ συμβάλλεται, κατ' αὐτόν, ἀλλὰ μόνον ἡ Δωριστὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν πάντων, ὡς στασιμωτάτη οὖσα καὶ μάλιστα ἦθος ἔχουσα ἀνδρείου, καὶ φησιν, ὅτι τὰ Δωρία πρέπει παιδεύεσθαι μᾶλλον τοῖς νεωτέροις διὰ τὸ δυνατόν καὶ τὸ πρόπον καὶ διὰ τὸ δύνασθαι κόμωον τ' ἔχειν καὶ παιδεῖαν τῆ τῶν παίδων ἡλικίᾳ, ὅσον ἢ ἀνδραπὶ φάνεται πεπονητὴ μάλιστα τῶν ἀρμονίων. Εἰοί δ' αἱ ἀρμονίαι ταῖς ἡλικίαις ὀριζομένην, ὅσον τοῖς ἀπειρηκόσι διὰ χρόνον οὐ βῆδιον ἄδειν τὰς συντόνας ἀρμονίας ἀλλὰ τὰς ἀνεμῆνας ἢ φῶσις ὑπεβάλλει τοῖς τηλικούτοις. (Ἀριστοτέλ. πολιτ. βιβλ. Ε' κεφ. ζ').

Ἡ τῆς μουσικῆς δὲ δύναμις ἐπὶ πάντα μὲν τὰ ζῷα, μάλιστα δὲ ἐπὶ τὴν ἡθικὴν τοῦ ἀνθρώπου διάπλκασιν, ἃ τε τελειότερον καὶ ἀκρίβεστερον τὸν ὀργανισμόν τοῦ σώματος ἔχοντος καὶ τῷ αἰσθητικῷ ὀργανῶν εὐκρινεστέρας τὰς πολυειδεῖς καὶ ποικίλας τοῦ ἀπηχομένου ἀέρος προσβολὰς καὶ κινήσεις ἐπιδεχομένου. Ἔσθι δ' αὐτῶ ὑπερ πάντων ζῶα τῆ δύναμις τοῦ λογικοῦ πλεονεκτοῦντι τῆ ἐμφύτῳ τοῦ νοῦ κρίσει τῶν ἀναλογικῶν τῶν διαφορῶν ἢ ἢ ἀντιλαμβάνεσθαι, ἐφ' ὧν ὅλη τῆς μουσικῆς ἡ χάρις ἐρείδεται.

Πάντες δ' οἱ συγγραφεῖς τῆς τ' ἐνδόξου ἡμῶν ἀρχαιότητος καὶ οἱ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν νεωτέρων συλλήθδων πλειστ' ὅσα περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς μουσικῆς ἐπὶ τε τὴν ἡθικὴν τοῦ ἀνθρώπου διάπλκασιν καὶ ἐπὶ τὴν τῶν αἰώνων ζῶων ἐξημέρωσιν ἀναγράφουσιν, ἃ ἐπιλείπει ἡμᾶς ὁ χρόνος διηγουμένους διὰ τοῖς εἰρημένους ἀκούομενοι ἐπὶ τὴν τῶν λόγων φυσικὴν ἀναφορῶν, ὧν ἕνεκα ἐν τοῖς Ἰεροῖς Νεοῖς ἢ Ἑλληνικῇ μουσικῇ οὐκ ὀρθῶς ἐξηγγέλλεται, ἀφ' ὧν περ ἀναγκαίως ἐξετραπήμεν ἐκ τῆς ἐν τοῖς τῶν διδασκαλείων προγράμματα ἀναγραφῆς τῆς μουσικῆς, ὡς μαρτυροῦν τοῦ ἡθους μαθήματος, ὀριζομένην. (Ἔσθι ἀντέχειν).

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΙΝΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν τῇ δημοσιουσίᾳ ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ ἡμῶν μελέτη τοῦ κ. Σακελλαρίου «Περὶ τοῦ ἀρχαίου ὀργανικοῦ φένοῦς τοῦ καλουμένου ἐπιτροπέου ἢ ἐπιτηδέου» ἐστὶν ἐπισημασθέντα ἐσφαλμένα ἐκ τῆς ἐν σελ. 2 στήλ. α'. στίχ. 3 διαφορὰ εἶδη τοῦ ἐπιτροπέου. Ταῦτα διορθώσα ὡς ἑξῆς:

αὐτοῦ ἢ ὀργανικοῦ φένοῦς τοῦ καλουμένου ἐπιτροπέου ἢ ἐπιτηδέου

Διορθωτέα ἐπίσης καὶ τὰ ἑξῆς:

— Ἀριστοτέλ. «Ἀριστοτέλ. Σελ. 2 στήλ. β' στίχ. 50. ἀνευρίσκειται ἀνευρίσκειται (Σελ. 3 στήλ. α' στίχ. 2).

— ὡς εἰς ἄδ. (Σελ. 3 στήλ. α' στίχ. 9).

— καταγνοῦς ἡμῶν εἰς καταγνοῦς ἡμῶν (Σελ. 3 στήλ. α' στίχ. 48).

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΚΚΛΗΣ. ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΔΗ
ΚΑΤΑ ΠΡΩΤΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΥΤΗΣ
 ὑπὸ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ
 Ἡμερολόγιου, Σχολιάζοντος.

Ἡ Α. Σεβασμιότης, ὁ ἄγιος Γερτυνίς, κ. Μαρτίνος, ἤρξατο δημοσιεύειν ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ἐφημ. «Φόρμιγγι» σπουδαίαν πραγματείαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ ἡ Καταγωγὴ αὐτῆς.» Καὶ ἡ μὲν πρόθεσις τοῦ ἁγίου Γερτυνιά, τοῦ φίλου μου κ. Μαρτίνου, ἔστιν ἀξίεπικνος διὰ πολλοῦ λόγου: ἀλλ' ἡ σημερινὴ στάσις τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν ἐν πικνῇ τῷ ἐπιστητοῦ κλάθῳ ἀνὰ πάντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, δέον ἵνα παρ' ἡμῶν τοῖς Ἑλλησιν ἐφεκτικότητά παρέρχῃ διότι πολλοὶ ἐτι χρίζει ἡ ἐπιστήμη, ὡς ἐπὶ τὴν εὐρεσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ἀνέληθαι καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, καθ' οὓς τὸ πρωτόβουλον ἐν τῇ ἐπιστημῇ μεμαρμασμένον διετέλει διὰ λόγους εὐνοήτους. Μεγάλως ἐπέσεοχασίας τῶν Βυζαντινῶν πραγματῶν ἀνάγκη πάρεστιν, ἰδίᾳ, δι' ἡμᾶς τοῖς Ἑλλησιν, ἀμέσους ἀπογόνους τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλ' ἐπεξεργασίας σπουδαίας καὶ σοβαρῆς, δι' ἧς καταδεικνύεται ὁ μῦθος τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς ἡμῶν, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων τῆς πανενδόξου ἀκμῆς τοῦ ἔθνους, διηκῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καθ' οὓς παντοῖα ἔθνη ἐδέσποζον τῆς Ἑλλάδος, μὴ δυνήθησαν ὅμως ἀναπαύσει ἡ διακόνειά τὴν συνέχειαν, ἐξικνεῖται ἀλώθητος μέχρι τῆς σήμερον, ἐν τῇ στερορῆτι αὐτοῦ χρησιμεύσας πρὸς συντήρησιν ἡθῶν, ἐθίμων, γλώσσας, χαρακτῆρος ἰδιόζοντος Ἑλληνικοῦ μουσικῆς κλπ. ὡστ' ἐν τῷ εὐθέτῳ καιρῷ ἀνέθρον ἐκ τῶν κευθμῶν τῆς δουλείας ἢ ὀρακία μορφή τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους, μὴ ἔχουσα τύπον ἢ ρυτίδα, οἷα παρατηροῦνται τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς σποδοῖ τὴν αὐτὴν τύχην εἰς τὸν βίον τῶν αἰώνων.

Φυσικὴ συνέπεις τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἦν ἡ τήρησις τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ διὰ μέσου τῶν σκοτεινῶν χρόνων ἢ τοιαύτῃ δὲ τήρησις καὶ ἀνοχῇ προσεπίρρισε τὴν ἐπωνυμίαν «Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία» τῆς Ἀνατολῆς, ἧς ἀδιαχώριστος καὶ ἡ «Ἑλλ. Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ».

Ὅπως ἡ ἐκκλησία αὐτὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἠσπασθῆ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν ἢ κατὰ προτίμησιν ἐγράφονταν τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὡς γνωστόν, οὕτω κατὰ προτίμησιν καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἑλλ. Μουσικῆς ἐπετραπή παρὰ ταῖς τότε χριστιανικαῖς κοινότησι, καὶ δὴ τῆς ἱερᾶς Μουσικῆς τῶν ἀρχαίων (α) «Δωριστὶ Ἀρμονία» ἢ κατὰ τὸ διάτονον γένος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ καλοῦ μου φίλου, κ. Α. Σακελλαρίου (ἴδε Φόρμιγγος ἀρ. 2). Διὰ τὴν παρηγωνίωσιν ἢ λατινικὴ γλῶσσα ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν Εὐαγγελίων; ἐν ἢ ἡ ἐπικρατοῦσα διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς οὐκουμένης ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, πῶς παρημελήθη; τοῦτο ἀποτελεῖ ζήτημα ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων καὶ ὑψηλοτάτων ζητημάτων τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει διὰ καὶ τὰ σπουδαιοτάτα πνεύματα τῶν ἐξεχόντων ἐπιστημονικῶν ἀνδρῶν Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς κλίνουσιν ὡς παραδεχθῶσιν δι' ἅπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον διεθνή γλῶσσαν εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ὡς ἐν τῇ Διπλωματικῇ τῆν Γαλλικῇ ἀλλ' ὁ χρόνος λύσει τοῦτο ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἡ Ἑλλ. Ἐκκλ. Μουσικὴ τί γενήσεται; διὰ τὴν παρηγωνίωσιν παρὰ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἀχρι τοῦδε; ἰδίᾳ δὲ παρ' ἡμῖν τοῖς ἐλευθεροῖς Ἑλλησιν;

Δύο εἰσὶ τὰ τριμεγίστα αἰτία Α' ὁ χωρισμὸς τῶν Ἑκκλησιῶν εἰς Ἀνατολ. καὶ Δυτικὴν, Β' Ἡ ἀμάθεια οὐ μόνον τῶν Δυτικῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ δὴ τῶν ἐλευθερῶν Ἑλλήνων, ὧν ἡ περιπόνησις πρὸς τὴν πατρὶν Μουσικῇ, ἐπιτραπήτω μοι ἡ φράσις, — τυγχάνει ἀκατάλυτος. Ἐν Ἀθήναις ἔχουσιν Ὁδῆον διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν διὰ δὲ τὴν πατρὶν οἴτε ἀπλῶς μίαν Σχολὴν Μουσικῆς Ἑλληνικῆς, τί ρητέον περὶ τούτου; Ἰερεμίον θρήνων δεῖται τὸ πρᾶγμα ἀλλὰ τίς ὁ ἐπανορθῶσας τὰς τοιαύτας ἐθνικὰς ἐλλείψεις; οἱ λόγοι: πολλοὶ γὰρ καὶ δεῖ: διότι ἐπικρατεῖ παρ' αὐτοῖς ἡ ἀχλὺς τῆς περὶ τὴν Βυζαντινὴν ἀμαθείας καὶ ἡ κλίσις πρὸς τὴν τετραφώνον, ὡς Εὐρωπαϊκὴν δῆθεν. Ἡ τάσις ἐν γένει πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς πράγματα, ἦθη, ἔθιμα, κλ. χοροὺς, ἄσματα κλ. φέρει πρὸς τὸν ἐκφυλισμὸν, ἐξ οὗ ὁ μέγας ἐθνικὸς κίνδυνος.

Περίεργον ἔρευνα ἀπὸ τινος περὶ τῶν Βυζαντινῶν πραγμάτων περιέρχονται ἐκ τῆς Δυτικῆς περαιομένης Εὐρώπης καὶ εἰς ἡμᾶς, οὓς ἀφυπνίζουσι ὀσημέρα πρὸς διανοίξιν τῶν ὀρθακλῶν ἡμῶν, ὡς δὲ αὐτῶν ἀνοίξομεν τὰς Βυζαντινὰς δέλτους καὶ ἴδωμεν ἐν αὐταῖς, ὅτι τὰ Βυζαντινὰ πράγματα χρῆζουσιν τῆς μελέτης ἡμῶν τῆς συντόνου, καὶ μελετῶν βαθεῖων καὶ σπουδαιοτάτων ἔχοντες ἐπομένως ἀνάγκην οἱ νέοι ἐπιστήμονες Ἑλλησιν, ὡς κατανοήσωμεν τὰς ἡμῶν δὲ τῆς ἱερᾶς, ὡς ἔπραξεν ὁ σοφὸς Christ καὶ ἄλλοι, καὶ ὡς πράττει ὁ πολὺς Κρουμβάχερ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου. Διὰ τὴν σπουδαιότητα τῆς περὶ Μουσικῆς πραγματείας τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς ἐκρίναμεν εὐλόγον καὶ δικαίον, ὡς μεταφέρωμεν παρὰ τῆ «Φόρμιγγι» τὰς γνώμας αὐτοῦ, ἀρμυρίας οὖσας τῷ σκοπῷ αὐτοῦ.

(α) Ἡ Μουσικὴ διακρίνεται εἰς τρία, Ἰεράν, Θεμελιαν καὶ Δημιώδη, ὡς ἄλλοτε ἐν ἔκτασι ἐγράφαμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας.

τῆς ἰδοῦ τί λέγει, κατὰ τὴν μεταφράσιν τοῦ κ. Σωτηριάδου.

«Ἐν συνήθει ἀκούσῃ ἢ ἀναγκασίᾳ ἢ ἢ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλ. Μουσικῆς καὶ τῆς Μουσικῆς Βιβλιογραφίας, παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Πρὶν δὲ ἐπιτευθῆ τοῦτο, ἔδεν εἶναι ἐλπίς ὅτι ἢ ἀποπρῆ κερπῶν ἢ παρὰ τῆς γενεαλογίας τῶν διαφόρων ἢ μουσικῆς πραγματεῶν ἔρευνα, ἀνευ τῆς ὀποιᾶς πάλιν ἀπλῆ μόνον ἀπαριθμησις αὐτῶν ἢ ἀπο δυνάτη. Ἡ ἀρχαία Μουσικὴ οὐδεὶς λησμονηθῆ ἦδεν ἐν ἀρχῇ τοῦ Βυζαντινοῦ αἰῶνος. Περὶ τούτου ἔχοντες μαρτυρίας ἐκ τοῦ 5 αἰῶνος. Ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ Ἀριστοτέλους Ὀλυμπιόδωρος διηγεῖται ἐν ἡχοῦ τινὶ ὑπερ διεσῶθῃ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλην σχολείοσι τοῦ Δαυὶδ (1), ὅτι ὀπήρουν μὲν ἐτι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ μουσικὰ βιβλία, ἀλλ' οὐδὲν ἔγνωσεν τῆς μουσικῆς ἐσώζετο. Περὶ δὲ τῆς μουσικῆς ρησίν, «ἡμεῖς τῆς κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν» οὐδὲν (2) γὰρ σώζεται, ρητὴ, κλειψανον τῆς Μουσικῆς. Ἐστέον δὲ ὅτι εἰσὶ ἡμέρα τοῦ νῦν βιβλία μουσικὰ. Τὴν Μουσικὴν ἀνεξωγόνησεν ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία. Θεμελιωτῆς δὲ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αἵμου ὀπήρξεν ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, συγγραφέας ἀπὸ κανόνων τῆς Μουσικῆς.» Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἔξιν ἔλαβεν ὁ λεγόμενος Ἀγιοπολίτης, κολοβὴ καὶ ἀνόνητος πραγματεία, περιέχουσα τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τῆς ἑλλ. ἐκκλ. μουσικῆς. Ὁ τὸ ὄνομα Ἀγιοπολίτης δὲν εἶναι τοῦ συγγραφέως ἀλλὰ τοῦ βιβλίου ὡς ἐκκλησιαστικῶν ὀμολογίου τῆς Ἰερουσαλῆμ ἐτι πρέπει νὰ μνημονεῖται ἢ εἰσχωρῆ εἰς τὴν μετρικὴν Βακχίῳ τοῦ Γέροντος. Ἐν ἀρχῇ οὐδε τοῦ ἰδ' αἰῶνος συνέγραψεν ὁ Μιχαὴλ Βρυένιος τρία βιβλία Ἀρμονικῶν, ἐν οἷς πρὸ ἀντιγράφων πρὸς τὴν συγγραμῶν πρᾶξιν ἢ ὁ συγγραφεὺς ὀρμάται ἐκ τῶν ἀρχαίων περὶ μουσικῆς θεωριῶν Ἐνεκα τῆς ἐπιμονῆς ταύτης εἰς τὴν παλαιὰν ὀνομαστοθεσίαν μευτοῖα οὐπαδῶς δι' ἡμᾶς ἢ ἔξιν τοῦ βιβλίου πρὸς γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῆς Μουσικῆς. Πρὸς τοῦτοις γνωρίζομεν ἀνόνητον τινὰ ἀραλικὴν τέχνην» μελωδίας περὶ τῶν γνωστοτάτων μουσικῶν σημείων ὑπὸ Ἰωάννου Γλυκέος (πιθανῶς τοῦ Γραμματικοῦ) καὶ Ἰωάννου Κουκουζέλη (τοῦ ἰε' αἰῶνος) τοῦ ὀποῖο ἔχοντες καὶ ἐρμηνείαν ὀτῆς παραλλαγῆς τοῦ τροχοῦ ὑπ' ὀψιν πρέπει νὰ ληθῶσιν ἐτι ἢ πραγματεία τοῦ Μιχαὴλ Χρυσᾶρη (τοῦ ἰε' αἰῶνος) π. χ. μὲν κώδικι Κλαρικιανῶ 36 (ἀρχαῖα οὕτως: Ἀρχὴ τῶν ἐρωτημάτων τῆς ψαλτικῆς τέχνης) καὶ ἀνόνητος διατριβὴ ἐν κώδικι Βαροικιανῶ 48: Σύνοψις ἀρίστη τῶν ὀκτώ ἡχῶν. Περὶ Ἀρμονίας ἔγραψε καὶ ὁ ἰε' ὀργάνος Πολυμέρης.

Ἐνταῦθα, ὡς δυσκόλυνωμεν τὰς σπουδὰς τῶν θελόντων ἀσχολῆσαι τινὰ περὶ τὴν πατρὶν Μουσικὴν καταβαλεῖν, ὡς δεῖ, ἀνευρίσκειται α.) τὰς ἐκδόσεις τῶν ἀνοσητέρων συγγραμῶν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης β.) τὰ βοηθήματα λεγόμενα ὑπὸ τοῦ

(1) Aristotelis opera, ἐκδόματα ὑπὸ τῆς Βασιλ. Ἀκαδημίας τῆς Πρωσίας, 4 (1836) 16 α 42 ε.

(2) Ἐν τῇ ἐκδόσει ὑπάρχει οὕτε οὐδὲν γράφει ὁ H. Usener de Stephano Alexandrino, ἐν Βόνῃ, 1880 σ. 6.

σοφοῦ Κρουμβάχερ, ἐξ οὗ παραλάβομεν ταῦτα (α).

Καὶ αἱ μὲν ἐκδόσεις εἰσιν αὐταί: I. Ἀγιοπολίτης, ἐξεδόθη μετὰ Γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων ὑπὸ H. Vincent ἐν Notices et extraits 16 (1847) 2, 259—281 ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ καὶ ἄλλα περὶ μουσικῆς κείμενα τοῦ Συνεσιού, Πεδιασίου κλπ. Βακχίῳ, ἐξεδόθη ὑπὸ C. Jan. Musici scriptores graeci, ἐν Λειψίᾳ, 1895, σελ. 283—316. Παράβ. K. V. Jan, die Eisagoge des Bacchius, programm des lyceums, ἐν Στρασβούργῳ 1891. — Μακροῦλ Βρυένιος, ἐξεδόθη ὑπὸ Joh. Wallis, opera mathematica, τόμ. 3 (1699) 359—508 (μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως). — Γαλλικὴ τέχνη, ὑπὸ Gerbert, de cantu et musica sacra τόμ. 2 (1774) πίν. VIII καλλίτερον ὑπὸ W. Christ ἐν Sitzungsberichte der bayer. Acad. 1870 τόμ. II, 267 ε. — Anonymiscriptio de musica ed. fr. Beller-mann, ἐν Βερολίῳ, 1841. — Μουσικὰ κείμενα ἐξ Ἰσπανικῶν χειρογράφων ἐξεδόκων ἐν μέρει μετὰ Γερμανικῆς μεταφράσεως ὁ Ch. E. Ruelle ἐν Archives des missions scientifiques III série 2 (1875) 530 ε. 605 ε. καὶ ἐν Annuaire de l' Assoc. 8 (1874) 123 ε. καὶ 11 (1877) 147 ε. — Σπουδαία περὶ Ἀρμονίας διατριβὴ ἐξεδόθη ἐκ κώδικος Λαυρεντιανῶ καὶ ἐρμηνευθῆ ὑπὸ Ad. Stamm ἐν τοῖς τοῦ Studemant Anecdota varia graeca I (1886) 4—30 Γαλλίῳ ὑπὸ Ch. E. Ruelle Annuaire de l' Assoc. 17 (1880) 320—325. — Ch. E. Ruelle. deux textes concernant le canon musical, δημοσιευθῆ ἐν Oeuvres de ch. graux. 2 (1886) 534—548. Γενικὴ συναγωγὴ ἐν C. Jan, Musici scriptores graeci, ἐν Λειψίᾳ 1895.

Τὰ δὲ βοηθήματα τὰδε: «Ὀλίγον χρήσιμα εἶνε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μουσικῆς τὰ πρὸς πρακτικῶς σκοποῦς γεγραμμένα Νεοελληνικὰ βιβλία: Χρυσᾶνου, Θεωρητικὸν μετὰ τῆς Μουσικῆς, ἐν Τεργεστῇ 1832. — Μαργαρίτου (6), Θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ Ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1851. — Φιλοζένου, Λεξικὸν καὶ Θεωρητικὴ στοιχειώδης τῆς Μουσικῆς, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1859. — R. West-

(α) Ἐξ αὐτῶν κατάδηλος γίνεται ἡ ἐργασία τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης περὶ τῆς ἡμετέρας Ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, μὴ ἀποστρέφοντων ἀπ' αὐτῆς τὰ βλέμματα αὐτῶν, ὅπως οἱ νῦν λόγοι Ἑλλησιν θεωροῦντες αὐτὴν ἀνάξιον πάσης προσοχῆς, ὡς μὴ δῆθεν ταῖς ἀκοαῖς αὐτῶν διὰ τὸ ἄνοσητον ὡς λέγουσι καὶ συνεπῶς τὸ κακήρον ἡρμολογίον μὴ ἐν τῆσιν, οὐδὲ κατακλιούσας, ὡς περὶ τὴν τετραφώνον—ἀποστρέφοντα αὐτὴν μὴ ἐκτελοῦντες τὸ ἀπαραίτητον αὐτῶν καθήκον, ὅπως συντελέσωσι τὸ καθ' ἑαυτοῖς πρὸς ἀνύψωσιν εἰς ἡν περιωπὴν δέον ἴνα ὑψωθῆ διὰ τῆς συστάσεως Ἰεσοῦ Ὁδῆον: τοῦτέστι «Σχολῆς Ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», καὶ ἢ νὰ γίνηται ἐπιστημονικὴ αὐτῆς διδασκαλία καὶ ἐκμαθήσις. Τοσοῦτος θόρυβος ἐπ' ἐργασίῳ δι' Ἑρμολογίας Σχολᾶς ἐν τῇ Βουλῇ, περὶ δὲ Ἑκκλησιαστικοῦ Ὁδῆου οὐδεὶς λόγος ποτε, καὶ ἔπειτα τρέχοντες ὡς τυφλοὶ ὄπισθεν τῆς «Ζαωνθησῆς κωνσταντῆς», οἷοι οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν αὐτῇ ἐπιθεῖν οὐδὲν στοιχεῖον ἐπιστημονικὸν ἐν ἐαυτῇ φέρει, ὡς ἀπεδείχθη ἄλλοτε ἐν τῇ ἐφημερίδῃ «Φωνῇ τοῦ Πειραιῶς» δημοσιευθῆς τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Πειραιῶς.

(6) Περὶ τοῦ Μαργαρίτου τούτου ἐπιφυλασσόμεθα ἵνα γράψωμεν εἰδικῶς δι' ἐν ἐπιστολῶν ὑπερ συνῆθῃ κατὰ τὴν Γαλλίῳ ἐπιστήμονι λογοκλόπῳ.

phal, metrik dergriechen I B'. ἔκδ. 310 ε.—J. B. Pitra ymnographie de l' Eglise graeque, ἐν Ρώμῃ 1867 σελ. 64 ε.—W. Christ Ueber die harmonik des Manuel Bryennios und das System der Byzantinischen metrik, ἐν Sitzum gher der Bayer. Acad. 1870 τόμ. II 241—270, ἐνθα καὶ τινὰ κείμενα ἐξεδόθησαν ἀνήκοντα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μουσικῆς. — Περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Μιχαὴλ Βρυένιου πρ. C. V. Jan, die harmonik des Aristoxenianers Kleonides, programm, ἐν landsberg 1870, σελ. 19 ε. — Περὶ τοῦ βίου τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Βρυένιου ἴδε Max. Treu, Maximi monachi planudis Epistolae, σελ. 226 ε.—Περὶ τοῦ βίου τοῦ Κουκουζέλη ἴδε R. Syrku, ὁ βίος Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλη ὡς πηγὴ τῆς Βουλγαρικῆς ἱστορίας ἐν τῇ Ῥωσικῇ Ἐφημερίδῃ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας 1892 τόμ. 282. Ἰουλίῳ. σελ. 130—141. «Joh. Tzetzes, ueber die ult-griechische musik iu der griechischen Kirche, ἐν Μονάχῳ 1874, πραγματεύεται τὴν περὶ Ἑκκλησιαστικῆς θεωρίαν τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλὰ ἀπαρτεῖ πληροφορίας καὶ περὶ χειρογράφων καὶ τῆς νεωτέρας βιβλιολογίας. — Συμπληρωτικὴν συμβολὴν παρέχει ὁ I. Τζέτζης ἐν «Περὶ τῆς κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἱερᾶς μουσικῆς τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας, ἐν Παρνασσῶ 6 (1882) 433—467. 521—527. Ἰωάννου Τζέτζη, ἡ ἐπινοήσις τῆς παρασημαντικῆς τῶν κατὰ τὸν Μεσαιῶνα λειτουργικῶν καὶ ὀμολογικῶν χειρογράφων τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν Παρνασσῶ 9 (1885) 413—493. Γενικὸν χαρακτηρισμὸν ἔδωκεν ὁ Εὐστάθιος Θερεντιανός, περὶ τῆς μουσικῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἰσχυρῶς τῆς Ἑκκλησιαστικῆς, ἐν Τεργεστῇ 1876. Παράβ. τὰ περὶ τῆς πραγματείας ταύτης διαλεφθέντα ὑπὸ Ch. E. Ruelle ἐν Revue et garestre musicale de Paris. 1876. No 13, 14, 17. — K. N. Σάθα Ἰστορικὸν Δοκίμιον περὶ τοῦ Θεάτρου καὶ τῆς Μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν, ἐν Βενετικῇ. 1878, ἰδίως σελ. ρμ'. ε. — A. W. Ambros, geschichte der musik ἐν τόμοις πρσίν, γ'. ἔκδοσις ὑπὸ B. U. Sokolowsky, Heinrich Reimann καὶ Otto Kande, ἐν Λειψίᾳ. 1887, 1891, 1893. Περὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς πραγματεύεται ὁ H. Reimann ἐν τόμῳ 2 (1891) 22—28. — Heinrich Reimann, Zur geschichte und theorie der Byzantinischen musik κλπ. 5 (1889) 322 ε. — Γ. I. Παπαδοπούλου, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων ἀχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀμασάντες ἀπεπικνεστέροι μελωδοί, ὀμολογράφοι, μου-

»σικοί και μουσικολόγοι, ἐν Ἀθήναις 1890» (Μεγάλη συναγωγή ὕλης, ἀλλ' ὀλίγον κριτικῶς διηκριβωμένη). — Μ. Παράνικα, τὸ »παλαιὸν σύστημα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Συλλόγου, τόμ. κ'. σελ. 164» — 176 (1892) (περιγράφει ἐν χειρόγραφον, ὅπερ περιέχει ὁδηγίαν περὶ τῆς θεωρίας τῆς Μουσικῆς ὑπὸ I. Πλουσιδιάνου, Γεωργίου Ἀλυάττου, Ἰωάννου Κουκουέζη καὶ Ξένου Κορώνη, ὡς καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ περιφήμου ψάλτου Πέτρου Βερεκέτη). — S. G. Hatherly, A. »teatrise on Byzantine music, ἐν Λονδίνῳ, al. gardner. 1892. Παραβ. τὰ »διαλεφθέντα ὑπὸ Hugo Riemann, ἐν »Βυζαντ. Δελτ. 5 (1896) τευχ. 4—4. — »Ἐγχειρίδιον πρακτικὸν ἐξέδωκεν ὁ Νικόλαος Παγανῆς Διδασκαλία τῆς καθόλου μουσικῆς τέχνης, ἥτοι Γραμματικὴ τῆς μουσικῆς γλώσσης ἐν Κωνσταντινουπόλει 1893. Ὁ αὐτὸς ὑπισχνεῖται νὰ ἐκδώσῃ »τὴν Λειτουργικὴν Μουσικὴν, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ἀναστασιματαρίου. — Παρατηρήσεις τινὲς περὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς θεωρίας ὑπὸ O. Krusius, die delphischen hymnen, ἐν Γεττίγγη. 1894, σελ. 106. — Πληροφορίαι ἐκ χειρογράφου μουσικοῦ ἢ συγγενοῦς περιεχομένου ἐν Ἰσπανικαῖς βιβλιοθήκαις παρὰ Ch. E. Ruelle, »Rapport sur une mission littéraire et filologique en Espagne, ἐν Archives des missions Scientifiques III série, τόμ. 2 (1875) 497—627».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ἐκκλησιαστικῶν πονημάτων καὶ βοηθημάτων ἀναφέρει ὁ σοφὸς Κρουμβάχερ. Ἄλλ' ἐκ πάντων τούτων συναγεται τὸ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι πολὺ μακρὰν ἔτι διατελοῦμεν τῆς ὀριστικῆς λύσεως τοῦ περὶ ἐθνικῆς Ἐκκλησια-

στικῆς Μουσικῆς ζητήματος, ἵνα μὴ εἰπωμεν ὅτι νῦν μόλις ἀρχόμεθα τῆς ἐπιστημονικῆς τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγούσης εὐθείας· ἡ δὲ «Φόρμιγξ» ἔσται σὺν Θεῷ ὁ πρὸς τὰ πρόσω ὁδηγῶν μοχλός, παρ' ἣ διαφόρων ἰδεῶν καὶ ἐρμηνειῶν συναντωμένων καὶ συγκρουομένων ἀναπηδῶσιν οἱ τῆς ἀληθείας σπινθηρες· ἡ γὰρ συζήτησις ἔστι τῶν ἰδεῶν ἢ βήσσανος κατὰ τὸ γνωστὸν λόγιον ἧς ἔνευ οὐδὲν τὸ ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετρικὴ στενότητα διατελεῖ συνδεδεμένη τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Μουσικῇ, ἐν τοῖς ἐπομένοις ἀναγράφωμεν καὶ ὅσα περὶ αὐτῆς ἀναφέρει ὁ πολὺς περὶ τὰ Βυζαντινὰ πράγματα Κρουμβάχερ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπίσης τεθήσεται ἐπὶ τάπητος κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν καὶ τὸ σκιτεινὸν ζήτημα, ὁποῖα ἡ σχέσις τῆς κατὰ προσώδιαν καὶ τόνον προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς· διότι ἡ διασάφησις τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας λίαν συμβάλλεται εἰς τὴν ἐπίλυσιν διαφόρων σημείων τοῦ ἐπιδέσμου αὐτῶν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ὁ περιφήμος Ρώσος συγγραφεὺς κόμης Τολστόϊ ζῆσει τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῆς μουσικῆς, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶνε, ὡς λέγει οὗτος, μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀφορμὰς τῶν ψυχικῶν νοσημάτων, τῶν μεγάλων καὶ ἀθεραπεύτων μελαγχολιῶν, καὶ ἰδίως τῆς ἰδεοπαθείας καὶ τῆς νοσηρᾶς αἰσθηματικότητος.

Καὶ μὲ τὴν γνώμην ταύτην τοῦ μεγάλου τούτου φιλοσόφου, τοῦ ἀποχαριστῶντος ἡδὴ τὴν ζωὴν ἐν τῷ ἀπογεῖω τῆς δόξης του, συντάχθησαν οἱ περισσότεροι.

Μία ὅμως ἐταιρεία εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ἔργεται ν' ἀνατρέψῃ τὴν νέαν θεωρίαν τῶν Τολστοϊστῶν.

Ἡ ἐταιρεία αὕτη δὲν θεωρεῖ τὴν μουσικὴν ὡς ἀφορμὴν ἐκνευρισμοῦ, ἀλλὰ τὸναντίον, ὡς μέσον θεραπείας ὄλων τῶν ἀσθενειῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπε-

φασισε νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον.

Μουσικοὶ ὀηλαδοὶ καὶ αἰετοὶ θὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὰ νοσοκομεία καὶ θὰ ἐκτελοῦσι διαφόρους συνθέσεις πρὸς ψυχικὴν ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ἐπίδρασιν.

Τὴν διοργανώσιν τῆς ἐταιρείας, ἡ ὁποία εἶνε καθαρῶς φιλανθρωπικὴ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ μουσικοῦς καὶ αἰετοῦς προσφερομένους δωρεὰν νὰ ἐργασθῶσιν, ἀνέλαβε μία Ἀμερικανὸς ὑψίστωνος ἡ Εὐὰ Βεσσαλίν.

Ὅλοι οἱ ἰατροὶ τῆς Νέας Ὑόρκης ἐπιδοκιμαζοῦσι τὸν σκοπὸν τῆς Ἐταιρείας.

Καθὰ γράφει ἡ ἀξιότιμος συνάδελφος «Λιγαίον» τῆς Νάξου, ὁ ἐκεῖ φιλότιμος καὶ προοδευτικὸς Σχολάρχης κ. Ἰάκωβος Α. Ναυπλιώτης ἔσχε τὴν ἰδέαν τῆς κατ' ἰδίαν διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ αὐτοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

Κατὰ τὴν ἐσοτὴν δὲ τῶν Τριῶν Ἰεραρχῶν, καθ' ἣν ἐψάλλεν ἐν τῇ Μητροπόλει ὁ κ. Ναυπλιώτης μετὰ τῶν μαθητῶν του, οἱ ἐκκλησιασθέντες ἐξεφράσθησαν εὐμενεστάτα περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐκτελεσθέντων ἐκκλησιαστικῶν ἡμαρτῶν.

Ἡ «Φόρμιγξ» διαπέμπει τῷ κ. Ναυπλιώτῃ τὰ ἐγκύρια συγγραμμάτριά της, δι' ὅσα καλὰ καὶ ἐπίσημα ἀνεγίνωνται ἐν τῇ φίλῃ «Λιγαίῳ» περὶ τούτου.

Εἰς λίαν ἀξίτιμνον μέτρον προσέη ἡ Α. Σ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κεκύρας κ. Σεβαστιανὸς ν' ἀπαγορεύσῃ τούτῃσι δι' ἐγκυκλίου τοῦ ἀσπληρᾶς νὰ ψάλλωσιν οἱ τυχόντες ἐν τετρασπονδία δήθεν, εἰς τοὺς ναοὺς, οὐ μόνον ἰδίῳ τούτῳ ἀντίκειται εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἀκατάστατοι καὶ ἀκατάλληλοι οἱ πλείστοι οὗτοι ἐξευτελίζουσι διὰ τῶν γαστρονομικῶν τῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χοροῦ τῶν ἐν Κεκύρᾳ ἀνεργουμένων μουσικῶν σωματείων καὶ καταστημάτων.

Προσέτι ὁ Πανιερώτατος, ἐν τῇ ἐνδεδειγμένῃ αὐτοῦ μερίμνῃ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας συνενόηθη μετὰ τοῦ ἐκεῖ Ὡδικοῦ Συλλόγου, ὅπως οἱ ἀναγκασταὶ καὶ οἱ μέλλοντες νὰ ἐπαγγελθῶσιν τὴν ψαλτικὴν, προτερόμενοι ὑπ' αὐτοῦ, μεταβαίνωσιν ἐν τῷ Συλλόγῳ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

Ὅποιας ὅμως μουσικῆς; τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐκκλησιαστικῆς ἢ τῆς Βυζαντιανῆς;

Περὶ τούτου ἄς μὴς πληροσορήσῃ, παρακαλοῦμεν, ἡ ἀξιότιμος συνάδελφος «Φωνή» Κεκύρας, ἥτις μᾶς ἔδωκε καὶ τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας.

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ «ΦΟΡΜΙΓΓΟΣ» ἀριθ. 6

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ ΜΕΓΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΥΠΟ

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ

ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΥ Α'.

(Συνέχεια καὶ παραπομπὴν (6) ἰδὲ δὸν φύλλον.)

§ 10. Πρακτικὴ δὲ εἶναι ἡ δύναμις ἥτις

6) Ὁ Πορφυριὸς ἀσχέτην ἄλλην διαίρεσιν τῆς μουσικῆς, λέγων, ὅτι διαίρεται εἰς τὴν Ρυθμικὴν διὰ τῆς κινήσεως τοῦ χοροῦ· εἰς τὴν Μετρικὴν διὰ τὰς καταλύσεις καὶ τὸν αἰθμόν· εἰς τὴν Ὁργανικὴν, διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ὀργάνων· εἰς τὴν Ποιητικὴν, διὰ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸ μέτρον τῶν στίχων· εἰς τὴν Ὑποκειτικὴν, διὰ τὰς θέσεις τῶν μίμων· καὶ τὴν Ἀρμονικὴν διὰ τὸ ἄσμα.

Δύναται δὲ τις νὰ διαίρῃ τὴν Μουσικὴν καὶ εἰς Μιμητικὴν. Καὶ ἡ μὲν μουσικὴ περιορίζεται εἰς μόνον τὴν φύσιν τῶν φθόγγων, καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ νοήματα, οὔτε προσεγγεῖ εἰς τὴν ψυχὴν κἀμίαν ἐντύπωσιν· ὅμως δίδει αἰσθήματα μᾶλλον ἢ ἥττον εὐάρεστα. Τελευταίη ἐστὶν ἡ μουσικὴ τῆς ψαλμωδίας ἡχοῦ τῶν ἁσμάτων, τῶν ὕμνων, τῶν ᾠδῶν, καὶ ὄλων ἐκείνων, ὅσα δηλαδὴ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ μόνον συναφείας φθόγγων ἐμμελῶν· καὶ ἐν γένει πᾶσα μουσικὴ μελωδική. Ἡ δὲ Μιμητικὴ, διὰ λογισμάτων ζωῶν, ἐντόνων, καὶ, διὰ νὰ εἰπω, ἡμι-λόντων, ἐπιτίθησιν ὅλα τὰ πάθη ζωγραφίζων ὅλας

βάλλει τὰς ἀρχὰς τῆς θεωρίας εἰς παῖξιν· ἡχοῦν τὸ νὰ δύναται τις νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἐγνωσμένην ὕλην τῆς Μουσικῆς, ψάλλον καὶ διὰ τῶν χαρακτήρων γράφων αὐτήν.

§ 11. Ὑποδιαίρεται δὲ ἡ μὲν θεωρητικὴ εἰς τὴν γνώρισιν τῆς σχέσεως τῶν φθόγγων, καὶ τοῦ μέτρον τῶν διαστημάτων, περιλαμβανούσα καὶ τὴν ἔξιν τῶν χαρακτήρων, δι' ὧν γράφονται· καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ χρόνου, ὅστις ἐξοδεύεται εἰς τὸ μέλος, περιλαμβάνουσα καὶ αὐτὴ τὰ αὐτά.

τὰς εἰκόνας· δίδει ὅλα τὰ ὑποκείμενα· διδάσκει ὅλην τὴν φύσιν μὲ τὰς σφᾶς αὐτῆς ἐκμιμήσεις καὶ φέρει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήματα ἄτινα δύναται νὰ τὸν ταράττωσιν.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης διαίρει τὸ πᾶν τῆς Μουσικῆς εἰς Θεωρητικὸν καὶ εἰς Πρακτικὸν· ὑποδιαίρει δὲ τὸ μὲν Θεωρητικὸν εἰς φυσικόν, καὶ εἰς τεχνικόν. Καὶ τοῦ μὲν φυσικοῦ δεῖκναι μέρη δύο, τὸ αἰσθητικόν καὶ τὸ ὁμόνομον τῷ γένει, ὃ καὶ περὶ τῶν ὄντων διαλέγεται· τοῦ δὲ τεχνικοῦ μέρη τρία· ἁρμονικόν, ρυθμικόν καὶ μετρικόν. Τὸ δὲ Πρακτικὸν τέμνεται εἰς χρηστικὸν τῶν προσηρημένων, καὶ εἰς τὸ τούτων ἐξαγγελτικόν. Καὶ τοῦ μὲν χρηστικοῦ μέρη, Μελωποιία, Ρυθμοποιία, Ποίησις· τοῦ δὲ ἐξαγγελτικοῦ, ὀργανικόν, ᾠδικόν, καὶ ὑποκειτικόν.

Οἱ Εὐρωπαῖοι συνθίζουσι νὰ διαίρῳσι τὴν μουσικὴν ἀπλοῦστατα εἰς Μελωδίαν, καὶ εἰς Ἀρμονίαν. Καὶ μελωδίαν μὲν λέγουσι τὸ μέλος ὅπερ ψάλλεται ἀπὸ ἑνα μόνον ἀνθρώπου· ἁρμονίαν δὲ τὸ μέλος ὅπερ ψάλλεται ἀπὸ πολλοῦς ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲν κρατοῦσι τὸ αὐτὸ ἴσον, ἀλλὰ ἄλλος μὲν βαρύτερον, ἄλλος δὲ ὀξύτερον, καὶ ἄλλος ἔτι ὀξύτερον. Ὁ δὲ ρυθμὸς λογίζεται κατ' αὐτοὺς σχολῇ τις περιορισμένη, εἰς τὸ ποιεῖν ἕνα κλάδον τῆς μουσικῆς μερικώτερον.

Ὦν τὴν μὲν πρώτην ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι Ἀρμονικὴν· διότι διδάσκει εἰς τί συνίσταται ἡ ἁρμονία, ἀνορύττουσα τὰ θεμέλια αὐτῆς, καὶ ἀποκαλύπτουσα τοὺς τρόπους, καθ' οὓς οἱ φθόγγοι διατιθέσθαι τὸ εὖς ἀρεστῶς· τὴν δὲ δευτέραν Ρυθμικὴν· διότι ἐκλαμβάνει τοὺς φθόγγους, ἀφορῶσα εἰς τὸν χρόνον, καὶ περιέχουσα τὴν ἐκθεσιν τῶν ποδῶν καὶ εἰδῶν τῶν ρυθμῶν, διατρανοῖ τὰ μακρὰ καὶ βραχέα, καὶ βραδέα καὶ ταχέα μέρη τοῦ χρόνου.

§ 12. Ἡ δὲ Πρακτικὴ, εἰς τὴν μελοποιίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ὄχι μόνον ἡ χρῆσις διαφόρων μελῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιεῖν ἴδια μέλη, τοῖς ἀκραταῖς ἀρέσκοντα· καὶ εἰς τὴν Ῥυθμοποιίαν, ἥτις δίδει τὴν χρῆσιν τῶν κανόνων τοῦ ἐφαρμύζειν τὰ μέτρα τῶν χρόνων καὶ τοὺς ρυθμοὺς ἐπὶ τῶν φθόγγων τῆς μελωδίας, ἵνα τὸ τέλειον μέλος ἀπαρισθῇ.

§ 13. Γένη μὲν τῆς Μουσικῆς παρέδωσαν εἰς ἡμᾶς οἱ Ἀρχαῖοι τρία. Διατονικόν, Χρωματικόν καὶ Ἐναρμόνιον. Ὦν τὸ μὲν Διατονικόν εἶναι τὸ φυσικώτερον, πρεσβύτερον, καὶ εὐκολώτερον· τὸ δὲ Χρωματικόν τεχνικώτερον, δεύτερον, καὶ δυσκολώτερον· τὸ δὲ Ἐναρμόνιον, ἀκραιθέστερον, ἔσχατον, καὶ δυσκολώτατον (α). Συστήματα δὲ τρία. Διαπασῶν, Τροχὸν καὶ Τριφωνίαν.

(Ἀκολουθεῖ).

(α) Πᾶν γὰρ τὸ λαμβανόμενον μέλος τῶν εἰς τὸ ἡρμοσμένον, ἥτοι διατονόν ἐστιν ἡ ἔναρμόνιον.